Без внедрения достижений науки не обходился ни один вид транспорта. Комплексные схемы развития городского транспорта, как самостоятельный вид проектных работ, стали разрабатываться в БССР с 1965 года. В 1973 г. работниками Минского филиала Центрального научно-исследовательского и проектного института градостроительства были разработаны комплексные транспортные схемы Минска, Витебска, Могилёва и Гродно на расчётный период до 1980 г. [5, с. 34]. Данные действия позволяли более успешно решать вопросы организации пассажирских перевозок в городах, особенно крупных.

По запросам работников белорусского речного транспорта Центральное технико-конструкторское бюро Министерства речного флота РСФСР с 1950-х гг. составляло проекты пассажирских теплоходов, в том числе и из пластмассы. Исходя из заказов белорусских речников коллектив горьковского завода «Красное Сормово» спроектировал и изготовил корпус теплохода «Ракета». Все это принесло удобства будущим пассажирам.

В интересах белорусского воздушного транспорта работал Центральный институт авиационного моторостроения, Центральный аэрогидродинамический институт. Совместно с другими институтами в начале 1980-х гг. они рассматривали нефтяной и природные газы как эффективные заместители авиакеросинов, значительно превосходившие их по экономическим, экологическим и техническим параметрам

Заключение. От внедрения в перевозки разработок и рекомендаций научно-исследовательских институтов и заводских лабораторий на автомобильном транспорте получался экономический эффект на миллионы рублей, на железнодорожном транспорте – на десятки миллионов рублей в год. По всем видам транспорта ускорялись перевозки грузов, они доходили более крупными партиями. Перевозки становились более надежными и рентабельными, облегчался труд рабочих и служащих.

1. Петрукович, А. Совместно с производственниками / А. Петрукович// Советская Белоруссия. – 1959. – 31 июля. – С. 3.
2. Миташвили, А. Транспортные издержки народного хозяйства / А Миташвили // Вопросы экономики. – 1982. - № 3. – С. 42–53.
3. Андреев, А. Путь без привалов / А. Андреев // Политинформатор и агитатор. – 1982. – № 20. – С. 22–23.
4. Пузиков, П. Научно-техническая революция и развитие науки / П. Пузиков // Коммунист Белоруссии. – 1975. – № 9. – С. 30.
5. Корнейчик, В.М. Опыт проектирования комплексных транспортных схем / В.М. Корнейчик // Строительство и архитектура Белоруссии. – 1974. – № 4. – С. 34–35.

II З'ЕЗД БЕЛАРУСКАЙ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ ГРАМАДЫ І ЯГО РАШЭННІ

А.Д. Тогулева
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава

У другой палове XIX стагодзя адбываецца фарміраванне беларускага нацыянальнага руху, ад моладзевых гурткоў беларускі рух у пачатку XX стагоддзя дайшоў да утварэння першай беларускай нацыянальнай палітычнай партыі – Беларускай сацыялістычнай грамады (БСГ), якая аб'ядноўвала ў сваіх радах прадстаўнікоў розных сацыяльных груп – ад селяніна да буйнога шляхціча, адстойвала нацыянальныя і сацыяльныя інтарэсы беларускага этнасу, выступала за дзяржаўную аўтаномію Беларусі. У 1903 годзе адбыўся першы з'езд БСГ, дзе была ўтворана палітычная партыя, а ў 1906 годзе – II з'езд.

Мэта працы – раскрыць працэс прыняцця на II з'ездзе і змест разгорнутай палітычнай праграмы БСГ, якая вызначыла стратэгічныя мэты, тактыку партыі.

Матэрыял і метады. У якасці матэрыялу былі выкарыстаны дакументы з фондаў НАРБ, праграма БСГ, прынятая на II з'ездзе партыі, артыкулы дзеяча беларускага нацыянальна-вызваленчага руху А. Луцкевіча. Рэалізаваны лагічныя метады даследавання, а таксама метады гістарычна-параўнальнага і сістэмна-комплекснага аналізу навуковай літаратуры і крыніц.

Вынікі і іх абмеркаванне. У студзені 1906г. у Мінску быў скліканы II з'езд БСГ, на парадак дня якога былі пастаўлены наступныя пытанні: перагляд партыйнай праграмы, распрацоўка аграрнай праграмы і тактыкі партыі, арганізацыйныя пытанні і выбранне ЦК. На з'ездзе прысутнічалі: з Мінску – Іван і Антон Луцкевічы, А. Уласаў, К. Кастравіцкі, В. Зелязей, А. Шабуня і сялянскія дэпутаты з Ігуменскага, Мінскага і Слуцкага паветаў; з Вільні – А. Пашкевіч, А. Бурбіс, Ф.Стэцкевіч; з Пецярбургу – В.Іваноўскі і інш. [1, с. 27].

Праграма партыі, якая была прынята на гэтым з’ездзе, дзялілася на тры часткі. У першай заяўлялася, што БСГ арганізуе “працавітую беднату Беларускага краю без адрознення нацыянальнасцей” з канчатковай мэтай замены капіталістычнага ладу сацыялістычным, замены прыватнай уласнасці на прылады вытворчасці і абароту – грамадскай дзеля арганізацыі грамадскай вытворчасці”. Найбліжэйшай сваёй задачай Грамада абвяшчала звяржэнне самадзяржаўя разам з пралетарыятам усёй Расіі і выказвалася за стварэнне Расійскай федэратыўнай дэмакратычнай рэспублікі са свабодным самавызначэннем і культурна-нацыянальнай аўтаноміяй народнасцей. Для Беларусі Грамада патрабавала дзяржаўнай аўтаноміі з мясцовым сеймам у Вільні. Далей у праграме адзначалася, што “Дэмакратычная Рэспубліка павінна будавацца на грунце наступных прынцыпаў: 1. Заканадаўчая ўлада народа, як санкцыя і як ініцыятыва: сканцэнтраванне вярхоўнай ўлады ў руках заканадаўчага органа. 2. Усеагульнае, прамое, роўнае, выбарчае права, тайнае галасаванне пры выбарах, прапарцыянальныя выбары. 3. Самае шырокае абласное, мясцовае і т.п. самакіраванне. 4. Роўныя правы для ўсіх народнасцей, якія жывуць на адной тэрыторыі (культурна-нацыянальная аўтаномія). 5. Раўнапраўе ўсіх грамадзян без адрознення пола, рэлігіі, нацыянальнасцей і расы; знішчэнне сасловій. 6. Выбарнасць чыноўнікаў. 7. Даравой суд, выбарныя суддзі. 8. Поўная свабода сумлення, слова, друку, сходаў, саюзаў, стачак і забастовак. 9. Недатыкальнасць асобы і жылля.10. Даравая поўная абавязковая адукацыя для ўсіх за кошт дзяржавы. 11. Знішчэнне пастаяннага войску, усеагульнае апалчэнне народа. 12. Знішчэнне ўсіх ускосных падаткаў, устанаўленне прагрэсіўнага падатка на даходы і спадчыну” [2, с. 158–159].

Другая частка праграмы складалася з патрабаванняў у галіне рабочага заканадаўства. У ёй БСГ прапанавала ўстанавіць 8-гадзінны працоўны дзень, мінімум заработнай платы за працу і паляпшэнне яе ўмоў, аднолькавую аплату мужчынам і жанчынам за аднолькавую працу. Партыя выступала за забарону начной працы і працы дзяцей да 14 год, абмежаванне працоўнага часу для падлеткаў (ад 14 да 18 гадоў 6-ю гадзінамі ў дзень), устанаўленне штотыднёвага адпачынку. БСГ лічыла неабходным дабівацца бясплатнай медыцынскай дапамогі, дзяржаўнага страхавання ад няшчасных выпадкаў, хваробы, старасці і недахопу працы. Дзеля кантролю за дзейнасцю адміністрацыі, абароны сваіх правоў партыя прапаноўвала стварыць фабрычную і сельскую інспекцыі, якую б выбіралі самі рабочыя” [2, с. 160].

Самая гарачая дыскусія на з’ездзе ўзнікла ў адносінах да трэцяй часткі праграмы, якая была прысвечана вырашэнню аграрнага пытання. Спрэчка ўзнікла паміж братамі Луцкевічамі, бо кожны з іх меў свой погляд на вырашэнне гэтага пытання. Як указвае Антон Луцкевіч [1, с. 24], яго брат лічыў неабходным даць сялянству, як больш зразумелы яму, лозунг “дзялі зямлю”, які быў разлічаны на працяг і ўзмацненне рэвалюцыі, ён глядзеў на яе развіццё больш аптымістычна, чым іншыя дэлегаты з’езда. Антон Луцкевіч, які разам з А. Уласавым падрыхтаваў да з’езда праект аграрнай праграмы, наадварот, схіляўся да погляду, што рэвалюцыйны выбух ужо заканчваецца, і пачынаецца рэакцыя, супраць якой партыя бяссільная, і таму яго праект праграмы па зямельным пытанні як бы прадугледжваў наперад доўгі шлях да ажыццяўлення. У аснову яго праграмы павінна было легчы абагульненне ўсіх памешчыцкіх, царкоўных, казённых і ўдзельных зямель, якія складалі нацыянальны зямельны фонд Беларусі, з тым, каб з гэтых зямель утварыліся рацыянальна арганізаваныя хутары, якія б былі здольныя пры дастатковай колькасці зямлі, не толькі пракарміць сялянскую сям’ю, але і пастаўляць хлеб і іншыя сельскагаспада- рчыя прадукты на рынак у горад. Пры дапамозе краёвай улады такія хутары павінны былі б арганізоўваць шляхам кааперацыі вытворчыя прадпрыемствы, і тыя, якія пераапрацоўваюць сыравіну на месцы, тымі сялянамі, для якіх не хапіла б хутароў. Такім чынам, стварыўся б у вёсцы замест буйнай і сярэдняй зямельнай буржуазіі – па нацыянальнасці польскай і рускай – новы клас дробных вытворцаў-хутаран, па нацыянальнасці беларускі. Як зазначае сам А. Луцкевіч: “Я лічыў, што хутаране-кулакі стануць на чале нараджаючагася беларускага народа і што дзякуючы матэрыяльнаму забеспячэнню, з гэтага асяроддзя будзе вырастаць беларуская нацыянальная інтэлігенцыя, атрымліваючы адукацыю ў сярэдніх і вышэйшых школах. Такім чынам, мой праект зямельнай праграмы, вырашаючы зямельную праблему толькі ў адносінах да той часткі сялян, якой дастануцца добраўпарадкаваныя хутары, пакідаў незадаволенай астатнюю масу сялянства, пераводзячы яе ў становішча зямельнага пралетарыяту” [3, с. 131].

На гэтым партыйным з’ездзе аграрная праграма Антона Луцкевіча атрымала падтрымку і была прынята як праграма БСГ. Яна складалася з наступных пунктаў:

“1) Утварэнне абласных зямельных фондаў з касцёльных, царкоўных, удзельных, кабінецкіх, манастырскіх і прыватнаўласніцкіх зямель.

2) Малазямельным і беззямельным працуючым на зямлі неабходна раней за ўсіх адкрыць доступ да зямлі для пажыццёвага карыстання; перавага на карыстанне ўчасткамі грамадскай зямлі, якую пакінуў земляроб па прычыне непрацаздольнасці, смерці і г.д., аддаецца яго бліжэйшым супрацоўнікам. Доступ да зямлі, па магчымасці, павінен быць забяспечаны матэрыяльнай падтрымкай тых, хто адчувае патрэбу ў ёй для завядзення гаспадаркі.

3) Зямельная рэнта павінна быць уласнасцю края і перайсці ў карысць самапрацуючых абласных арганізацый.

4) Абласныя дзяржаўныя арганізацыі вызначаюць форму і парадак канфіскацыі зямель.

5) Дробныя самакіраваныя арганізацыі вызначаць колькасць зямлі, неабходнай для забяспячэння працоўных на зямлі.

БСГ патрабуе перахода ў грамадскую ўласнасць лясоў, паш і вадзяной сілы" [2, с. 161].

Аграрная прагрма ІІ з'езда БСГ была арыентавана не на рэвалюцыю, а на рэфармісцкі, па сутнасці, ліберальны шлях. Такі паварот быў не выпадковым, ён характэрны для дробнай буржуазіі і адлюстроўваў сабой яе хістанні. Асабліва гэта адносіцца да заможных пластоў сялянства, якія ўсё болей сталі цягнуць у бок лібералаў. Гэты ж момант вызначыў і далейшую эвалюцыю грамадоўцаў да "нашаніўства", перыяду, калі БСГ зрабіла вялікую эвалюцыю ўправа, паступова адмаўляючыся ад сваіх радыкальных і нават рэвалюцыйных заклікаў 1905 г.

Доўгай была на з'ездзе дыскусія аб тэроры. Тут найбольш моцна выявіліся эсэраўскія ўплыў і настрой перажываемага моманту. Але па гэтым пытанні з'езд разышоўся з эсэрамі, была прынята формула, якая прызнавала тэрор толькі як сродак самааховы, а не наступлення. БСГ стаяла на пазіцыях масавай барацьбы, а не індывідуальных выступленняў [1, с. 25].

З'езд таксама прыняў цэлы шэраг рэзалюцый культурна-нацыянальнага характару, якія вызначылі ўвесь далейшы шлях беларускага адраджэння: аб беларускай школе, друку, беларускай мове і г.д. [1, с. 25].

Неабходна адзначыць яшчэ адно цікавае пытанне, якое было разгледжана на гэтым з'ездзе, аб чым паведамляе А.Луцкевіч. Як вядома, беларусы па свайму веравызнанню падзяляліся на праваслаўных і каталікаў, пры гэтым першыя – праз праваслаўную царкву – зведалі русіфікацыю, другія ж – праз каталіцкі касцёл – апалячванне. У выніку сярод сялян-беларусаў адной вёскі, з-за барацьбы паміж праваслаўным і каталіцкім духавенствам, пачыналася варожасць і барацьба. Праваслаўныя лічылі сябе "рускімі" і праяўлялі варожасць да сваіх жа братоў каталіцкага веравызнання, якіх называлі "палякамі". Дык вось, у сувязі з гэтым у беларускіх дзеячоў узнікла ідэя, якую падтрымлівалі і грамадоўцы, што дзеля захавання адзінства беларускага народа, які падзяляе веравызнанне, неабходна ўзрадзіць веравызнальнае адзінства – узрадзіць царкоўную унію. Гэта ідэя знайшла свае адлюстраванне на ІІ партыйным з'ездзе Грамады, дзе было абмеркавана гэтае пытанне. Па ім была прынята рэзалюцыя, у якой вызначалася, што з'езд лічыць магчымым для членаў БСГ актыўна садзейнічаць правядзенню царкоўнай уніі на Беларусі [3, с. 131].

З'езд распрацаваў Статут партыі і выбраў ЦК, у склад якога ўвайшлі А. Луцкевіч, І. Луцкевіч, В. Іваноўскі і А. Бурбіс [1, с. 25].

Пасля з'езду праца БСГ не ішла ў адным строга вызначаным напрамку, яна раскідвалася ў розныя бакі. Гэта часткова тлумачыцца тым, што актыў партыі не меў магчымасці ахапіць тую шырокаю хвалю рэвалюцыйнага ўздыму, якая захапіла Беларусь. Але разам з тым БСГ у 1906 г. праводзіць значную працу як сярод сялян і рабочых, так і сярод настаўніцтва і вучнёўскай моладзі. Цэлы шэраг нелегальных сялянскіх сходаў адбываецца па ініцыятыве Грамады.

Заключэнне. Такім чынам, на ІІ з'ездзе БСГ была прынята партыйная праграма, якая вызначыла мэты партыі па самых актуальных для насельніцтва Беларусі пытаннях – палітычныя свабоды, аўтаномія Беларусі, рабочае заканадаўства, аграрнае пытанне. На з'ездзе былі разгледжаны і пытанні аб царкоўнай уніі, якая б садзейнічала аб'яднанню беларускага этнасу, аб развіцці нацыянальнай адукацыі і культуры, аб выкарыстанні тэрору як сродку барацьбы, партыя выступіла за масавую барацьбу, а не індывідуальны тэрор. На з'ездзе было пацверджана, што Беларуская Сацыялістычная Грамада ставіць сваёй канчатковай мэтай ажыццяўленне сацыялістычнага ладу праз развіццё міжнароднай класавай барацьбы і сацыяльнай рэвалюцыі.

1. Луцкевіч, А. За дваццаць пяць гадоў (1903–1928): Успаміны аб працы першых беларускіх арганізацыяў: Беларуская рэвалюцыйная грамада, Беларуская сацыялістычная грамада / А. Луцкевіч. – Вільня : Белар. Выдавецкае Тав-ва, 1928. – 52 с.

2. Шлюбскі, А. Да гісторыі БСГ / А. Шлюбскі // Полымя. – 1925. – № 5. – С. 157–163.

3. Собственноручные показания А.И. Луцкевича. 30 октября 1939 г. // Неман. – 1995. – № 1. – С. 128–158.